

Canite et psallite. Zbornik u čast prof. mr. art. Miroslava Martinjaka povodom 70. godine života, Katarina KOPREK (ur.), Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2021. 374 str.

Canite et psallite naslov je zbornika radova objavljenog 2021. godine u čast maestra Miroslava Martinjaka, profesora na Katoličkome bogoslovnom fakultetu (KBF) Sveučilišta u Zagrebu i Institutu za crkvenu glazbu KBF-a, počevši od davne 1986. sve do 2021. godine, dakle ukupno 35 godina sveučilišnoga nastavnog, pedagoškog i umjetničkog rada i djelovanja. Zbornik je objavljen je u biblioteci Zbornika radova KBF-a Sveučilišta u Zagrebu kao XIV. knjiga u nizu, a sunakladnik je Kršćanska sadašnjost iz Zagreba. Nastao je na inicijativu aktualne predstojnice Instituta za crkvenu glazbu prof. dr. sc. Katice s. Katarine Koprek, ujedno i urednice zbornika, koja je u listopadu 2020. godine uputila poziv na pisanje priloga za ovaj zbornik. Pozivu se odazvalo devetnaestero autora s ukupno šesnaest priloga i jednim glazbenim dodatkom.

Prvi prilog, kojim se zbornik otvara, nastao je iz pera Milana Hibšera, docenta na Institutu za crkvenu glazbu, i profesorice s. Katarine Koprek o životu i glazbenom opusu maestra Miroslava Martinjaka (11 – 39). Kako nalaže red,

na početku se najprije upoznajemo s maestrovim životopisom, a onda s njegovim zaista svakog divljenja vrijednim glazbenim opusom koji sadržava petsto pedeset i četiri (554) glazbene jedinice razvrstane u skladbe za djecu, obrade, motete, himne, pučke pjesme i popjevke, otpjevne psalme, mise, instrumentalne skladbe i instrumentacije. Da je posrijedi znanstveni opus, govorilo bi se o 554 studije, članaka, recenzije, osvrtu, prikaza, eseja, izvješća i novinskih natpisa, a bez autorskih knjiga. Impozantan opus!

Drugi prilog na slovenskom jeziku potpisuje slovenski kolega iz Multimedijskog centra slovenske Radiotelevizije Franc Križnar pod naslovom »Glasba in ples v Svetem pismu« (40 – 59). Da, maestro Martinjak je živi svjedok, svojevrsan spomenik, biblijskog izvora i temelja crkvene glazbe u našoj Crkvi, ali je ples ipak ostavio nekim budućim generacijama, iako već danas možemo skočiti u Afriku, Oceaniju ili Amazoniju i vidjeti kako Kristovi vjernici zajedno pjevaju i plešu Gospodinu.

Mladi bibličar i docent na KBF-u Sveučilišta u Zagrebu Anđelo Maly napisao je zanimljivi prilog pod naslovom »Završni hvalospjev – Psalam 150« (60-70), dakle o posljednjem psalmu biblijskoga psaltira koji pruža viziju kulture autentične hvale Gospodinu Bogu.

Na taj biblijski starozavjetni prilog nadovezuje se novozavjetni prilog, što su ga napisali bibličar i profesor na KBF-u Sveučilišta u Zagrebu Mario Cifrak i doktorandica s. Miroslava Mostepaniuk pod naslovom »Živim, ali ne više ja: Gal 20,20 u presjeku interpretacija« (71 – 86) u kojem donose pregled teoloških interpretacija 20. retka 2. poglavlja Poslanice Galaćanima.

Peti prilog u zborniku pod naslovom »Retorika i ritmika gregorijanskih napjeva u službi teološke egzegeze« (87 –106) također potpisuje urednica zbornika profesorica s. Katarina Koprek. U njemu autorica iznosi na vidjelo povijesne dimenzije nastanka te bitne vlastitosti gregorijanskog pjevanja kao vlastitog oblika liturgijske glazbe Rimske, odnosno Rimokatoličke crkve.

Kolega Josip Gregur s Teološkog fakulteta Sveučilišta u Augsburgu u Njemačkoj napisao je prilog pod naslovom »Hvalopojna žrtva. Crkvena glazba prema teologiji Josepha Ratzingera« (107 –121) u kojem autor pokazuje važnost, naglaske i vrednovanje crkvene glazbe, osobito liturgijskog pjevanja u teologiji liturgije Josepha Ratzingera, poznatijeg i kao papa Benedikt XVI. Ukratko, *can-*

tare amantis est ili pjevati je svojstveno onima koji istinski ljube.

Liturgičar i glazbenik, umirovljeni profesor Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, profesor Marijan Steiner napisao je prilog »Albe Vidaković kao muzikolog« (122 –144) u kojem daje pregled izvanrednog doprinosa nastanku i razvoju hrvatske muzikologije maestra Albe Vidakovića, skladatelja, pedagoga, katedralnog dirigenta i prvog predstojnika Instituta za crkvenu glazbu KBF-a Sveučilišta u Zagrebu.

Osmi prilog u zborniku pod naslovom »Pod križem. Od *Oratoriuma in Es* Leopolda Ignacija Ebnera do glazbenog stvaralaštva srodne tematike kod suvremenih hrvatskih skladatelja« (145 –171) napisala je muzikologinja dr. sc. Rozina Palić-Jelavić iz Odsjeka za povijest hrvatske glazbe Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Sljedeći prilog nastao je iz pera Daniela Patafte, docenta crkvene povijesti KBF-a Sveučilišta u Zagrebu, a naslovljen je »Franjevački red i formiranje rimskoga brevijara« (172 – 195) i govori o reformama u XIII. stoljeću koje nastaju pod utjecajem prosjačkoga franjevačkog reda i koje je Zapadna crkva prihvatila kao liturgijski oblik molitve časova, odnosno časoslova.

Profesorica na Katedri religijske pedagogije i katehetike KBF-a Sveučilišta u Zagrebu, Blaženka s. Valentina

Mandarić potpisuje prilog naslovljen »Liturgijski i duhovni glazbeni prilozi u novome kurikulumu *Katoličkoga vjeronauka* i u vjeronaučnim udžbenicima za osnovnu školu« (196 –207) u kojem najprije ističe važnost glazbene kulture u odgojno-obrazovnom procesu kod djece, a zatim donosi detaljan prikaz liturgijskih i duhovnih glazbenih priloga u važećim osnovnoškolskim udžbenicima za katolički vjeronauk.

Aktualan dekan KBF-a Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. Josip Šimunović potpisuje prilog naslovljen »Pjevački zborovi u pastoralu župne zajednice« (208 – 230) u kojem ističe pastoralnu ulogu i važnost župnih pjevačkih zborova koji, ističe, trebaju služiti višim pastoralnim ciljevima od samog zadovoljstva prigodnim lijepim pjevanjem.

Dvanaesti prilog u zborniku napisao je splitski pandan, i dokazano veliki prijatelj zagrebačkog maestra Martinjaka, maestro Šime Marović, skladatelj i katedralni dirigent te dugogodišnji profesor crkvene glazbe na KBF-u Sveučilišta u Splitu. Prilog je naslovljen »Crkvena pučka glazbena baština i suvremeno sakralno glazbeno stvaralaštvo« (231 – 260). Maestro Marović ističe da je crkvena pučka baština preko današnjih mladih okupljenih u klapama izišla iz liturgijskog ambijenta i preselila se u neprikladne svjetovne ambijente, što se prepoznaje u činjenici da neki skladatelji potpisuju svjetovni tekst pod liturgijski napjev, a neki opet duhovno-liturgijski tekst potpisuju pod

svjetovni napjev. Maestro Marović je kritički nastrojen prema tim pojavama, ali poziva da se ne posustane u stvaranju novih djela crkvenoga pučkog pjevanja. (Valjda zato da mladi u klapama i dalje imaju širok repertoar!)

Umirovljeni profesor crkvene povijesti KBF-a Sveučilišta u Zagrebu Juraj Kolarić potpisuje prilog u ovom zborniku naslovljen »Međimurska popijevka, čuvar nacionalnog identiteta Hrvata u Međimurju« (261 – 293) u čijem je središtu uspješno analiziran i prikazan argument o mjestu i važnosti lokalne međimurske pučke crkvene i svjetovne popijevke u očuvanju hrvatskog nacionalnog identiteta međimurske regije.

»Okružnica o pučkim crkvenim pjesmama« (294 – 329) naslov je najopsežnijeg priloga što ga potpisuju dr. sc. Stjepan Razum, arhivar Nadbiskupijskog arhiva u Zagrebu, i Vlado Razum mlađi, djelatnik Nadbiskupskoga duhovnog stola Zagrebačke nadbiskupije. Autori u prilogu pobliže predstavljaju i analiziraju učinke okružnice Nadbiskupijskoga duhovnog stola o pučkim crkvenim pjesmama od 23. studenoga 1944. godine, objavljene na privedlog Cecilijanskog društva.

Umjetnička savjetnica i viša predavačica glasovira na Institutu za crkvenu glazbu Konstilija Nikolić Markota potpisuje prilog »Emocionalni aspekt tumačenja i interpretacije glazbenog djela« (330 – 334) u kojem argumentira da su emocije temelj glazbenog

djela, a glazbenim umijećem se stiliziraju i trasfiguriraju tako da čine bitnu odrednicu u interpretaciji svakoga glazbenog djela.

Bivša profesorica hrvatskog jezika KBF-a Sveučilišta u Zagrebu Jasna Šego, sada sa Sveučilišta u Slavanskom Brodu, napisala je posljednji, šesnaesti prilog naslovljen »Slojevitost Desničina romana *Proljeća Ivana Galeba* i glazbenikova potraga za smislom« (345 – 360).

Poznajući osobno maestra Martinjaka ne bismo se usudili tvrditi da je on hipersenzibilni glazbenik i introvertirani intelektualac, ali bismo mu ovdje stavili na razmišljanje zaključak što ga profesorica Šego donosi u povezanosti s romanom *Proljeća Ivana Galeba*: »Licem u lice sa smrću, tražeći svoj životni smisao, ponirući u svoju prošlost, počinje pisati. Ivan Galeb – shvati Miroslav Martinjak – pisanjem osmišljava svoj život i svoje »ja«. Nakon izlaska iz bolnice – shvati KBF-a – osjeća radost i bol postojanja. Prepoznaje »još jedno proljeće«: shvaća da mu život daje novu priliku te da se u »malim stvarima« mogu prepoznati životni smisao, ispunjenje, zadovoljstvo i sreća« (399). Upravo to, da kao umirovljeni profesor, dragi maestro Miro, umije u malim stvarima prepoznavati životni smisao, sreću i radost, ali i da počneš pisati, a ne samo skladati, makar zapise i sjećanja, a ako ništa drugo onda barem poneku zbirku pošalica i viceva.

Priloge u ovom zborniku radova uokviruju na početku zagrebački nad-

biskup kardinal Josip Bozanić prigodnim Predgovorom (8 – 9) u kojem izražava zahvalnost maestru Martinjaku za njegovo glazbeno stvaralaštvo i želi da mu Duh Sveti bude vrelo novih nadahnuća, glazbenih traganja i skladanja« (9), a na kraju, kao dodatak, zbornik uokviruje skladba maestra Martinjaka za mješoviti zbor i orgulje *Soli Deo gloria* (362 – 369), koja je na uvodnoj stranici, namjerno ili nenamjerno, nazvana *Soli Deo gratia*, a što i nije teološki neodrživo, jer Bog je jedini izvor milosti pa jedino njemu i pripada sva milost koju udjeljuje nama ljudima.

Je li skladba *Soli Deo gloria*, gledajući psihoanalitički, baš ovdje i na samom kraju našla svoje mjesto kao odgovor na žal za nekim životnim propustom, to ne možemo doznati, ali je činjenica da se od svih pet protestantskih krilatica – *sola gratia, sola scriptura, sola fide, solus Christus* i *soli Deo*, samo ova posljednja, dakle *solideo* našla na glavama katoličkih biskupa u ružičastoj, crvenoj i bijeloj varijanti. Maestro Martinjak može se zadovoljiti lijepim cilindrom na glavi.

Treba izraziti zahvalu i čestitke urednici zbornika profesorici Katici s. Katarini Koprek, svim autoricama i autorima priloga u zborniku, recenzentima, izdavaču KBF-u Sveučilišta u Zagrebu i sunakladniku Kršćanskoj sadašnjosti.

Uz čestitku za 70., a koja je sad već čestitka za 71. rođendan, maestru i dragom prijatelju Miroslavu Marti-

njaku želim na ovome mjestu podijeliti jednu misao. Neka to bude umjesto zdravice. Naime, jedan od najprisnijih zagrebačkih sugovornika bio mi je Maestro, a koliko smo zajedno uz kavu tema razmijenili, teško je sada pojmiti. U njegovu kuću sam uvijek bio dočekan širokoga srca i raširenih ruku uz neizostavan i prepoznatljiv estetski dodatak – prijateljski smiješak na licu. Iskazivao mi je gostoprimstvo biblijskih razmjera, a pritom je uvijek bio darežljiv, srdačan i neizostavno raspoložen za šalu. Budući da duhovnost i duhovitost imaju zajednički korijen u duhu, najprije u čovjekovu duhu, kojeg je Bog Otac u Sinu Isusu Kristu snagom Duha Svetog osposobio da može primiti i u sebe nastaniti Duh Božji kako bismo postali hramovi Duha Svetog, onda Maestrovu poslovičnu šaljivost i nasmijanost, to jest duhovitost smijemo i trebamo opisati kao odraz njegove duhovnosti i njegova odnosa s Bogom. Nazvao bih ih djetinjima u najpozitivnijem smislu te riječi. Maestro nije umišljao ništa drugo u životu nego je nekom neplaniranom spontanošću živio i djelovao kao dijete Božje. Tu svoju djetinju razigranost i razdraganost posvjedočio nam je upravo svojim bogatim i divljenja vrijednim glazbenim opusom i trideset petogodišnjim predanim pedagoškim i nastavnim radom, jer znamo – glazbena umjetnost kao kraljica i utoliko najbožanskija od svih umjetnosti, prije svakog stvaralaštva je čin oslušivanja i otkrivanja.

Naime, skladatelj samo sklada ono što u svome stvaralačkom zanosu osluškuje i otkriva, a to može samo zato jer je vječni Skladatelj sve note već od početka stvaranja upisao u veličanstvenu neprekinuto evoluirajuću simfoniju koju zovemo svemir, život i čovjek. Uzimati samu Božju riječ koju je Bog htio da bude zapisana u Svetom pismu kao podlogu za svoje glazbeno stvaralaštvo, glazbenik i skladatelj maestro Martinjak i nije mogao drugo u životu nego otkrivati i osluškivati kako Bog Stvoritelj nama ljudima tumači svoje stvaralačko djelo. Iz te je duhovnosti Maestro kao glazbenik i prezbiter mogao posvjedočiti da čovjek u životu, ma što profesionalno bio, uvijek treba ostati jedno veliko, razdraganost, nasmijano, radosno i svakim humorom nadareno dijete Božje.

Ako apstrahiramo motiv vitraja na prednjoj korici ovog zbornika radova, a zagledamo se u cjelinu njegovih korica, tada nam pogled uočava nešto poput nebule ili svemirske maglice koja kao objekt dubokog svemira doslovno seže u beskonačnost, a ta beskonačnost u očima vjere dodiruje samu beskonačnost dobrog i mudrog Boga Stvoritelja, kojeg smijemo nazvati Skladateljem veličanstvene simfonije zvane stvorenje.

Na samom kraju, budući da nisam uspio odgonetnuti jednu drugu stvar, pored one prije rečene o *soli Deo*, naime zašto nikada, ali doslovno nikada nisam vidio Maestrovu namršteno lice,

nikada, ali doslovno nikada nisam osjetio istinski bijes u njegovu raspoloženju i govoru, sada pred svima vama iznosim svoje veliko otkriće. Naime, Maestro se nikada preda mnom nije namrštio, nikada nije pokazao bijes i ljutnju zato što je spontano živio svoju istinsku duhovnost i osobni odnos s Bogom kao dijete Božje. Duhovnost je to naglašene duhovitosti i duhovitost je to koja i kad

je bila »masna« nikad nije nagrđivala izvornu duhovnost.

Netko bi mogao pomisliti da je posrijedi uvredljiva opaska, ali teološki gledano, dakle očima vjere, držim da je ovo najveći zamislivi kompliment što ga možemo udijeliti nekome koga osobno poznajemo, koga držimo dragim prijateljem, drugom, bratom, suputnikom i sugovornikom.

Tonči Matulić

Robert PETKOVŠEK – Bojan ŽALEC (ur.), *Ethics of Resilience: Vulnerability and Survival in Times of Pandemics and Global Uncertainty*, Lit Verlag, Berlin, 2022., 255 str.

Knjiga naslovljena *Ethics of Resilience: Vulnerability and Survival in Times of Pandemics and Global Uncertainty* skup je radova i rezultat istoimene međunarodne konferencije održane u Celju u Sloveniji od 5. do 7. studenoga 2020. u organizaciji Teološkog Fakulteta u Ljubljani. Izlaganja iznesena na toj znanstvenoj konferenciji objavljena su u knjizi kao skupu radova istaknutog naslova u uredništvu prof. dr. sc. Roberta Petkovškega, profesora filozofije na teološkom fakultetu u Ljubljani i prof. dr. sc. Bojana Žaleca, direktora Instituta za filozofiju i socijalnu etiku Teološkog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani. Naslov i sadržaj knjige ukazuje na važnost kriznih situacija, ranjivost te ljudsku međuovisnost, a na indirektan način govori i o otvaranju putova za stvaranje etike otpornosti.

Problem otpornosti nije nov. Ona prati čovječanstvo od samog početka. Čovjek je oduvijek bio izložen patnji i prijetnja životu te stavljen pred izazov preživljavanja, prevladavanja straha i tjeskobe, traženja etičkih odgovora i osmišljavanja razloga svoga postojanja. »No ono što otežava govor o etici otpornosti i komplicira stvari«, ističu urednici, »pa tako i u odnosu na govor o čovjekovoj krhkosti i ranjivosti jest činjenica da otpornost nije istomjerno globalno raspoređena među društvima. Zbog teških životnih okolnosti i situacija, određeni pojedinci i skupine ljudi prisiljeni su razviti veću otpornost (u određenim aspektima) od drugih«.

Stoga je prvotni cilj ovih radova ponuditi svježju perspektivu o etici otpornosti, proširiti znanstveno razumijevanje i uspostaviti osnovu za rje-